

Juró Éva

A szókincsfejlesztés lehetőségei óvodáskorban – népmesékkel

Óvodapedagógus

Az SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Magyar és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékén Nyelv- és beszédfejlesztő területen pedagógus szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzést végzett.

juro.eva@gmail.com

Absztrakt

Tanulmányomban az óvodáskorú gyermekek nyelvi fejlesztésének egyik lehetőségét mutatom be, s arra keresem a választ, hogy a népmesével sikeresen fejleszthető-e az óvodás gyermekek szókincsé. Dolgozatom elméleti részében foglalkozom a szókincsvizsgálatokkal, szókincsmérő eljárásokkal, valamint a népmesék fejlesztő hatásával, a népmesék kiválasztásának szempontjaival. Kidolgoztam egy tréning jellegű szókincsfejlesztő foglalkozássorozatot. Arra voltam kíváncsi, hogy az általam alkalmazott feladatok mennyiben fejlesztik tartósan az általam kiválasztott gyerekek szókincsét. A fejlesztés nagycsoportos óvodások körében, öt fő részvételével, tíz héten keresztül történt. A gyermekek – összességében – a várt eredményeknek megfelelően teljesítettek: a fejlődésükben meghatározó tényező volt, hogy az előzetes mérésen hogyan teljesítettek, vagyis a magukkal hozott tudás nagymértékben befolyásolja a fejlődésük mértékét és ütemét.

Kulcsszavak: nyelvi fejlesztés, óvodás gyermekek, szókincsgyarapítás, népmesék

Bevezetés

Számos szakmai anyagban olvashatunk arról, hogy a mesélés milyen sok területen fejleszti a gyerekek nyelvi-kognitív, nem kognitív, szociális, érzelmi fejlődését. Az óvodás gyermekek életében fontos szerepet játszik a népmese, nagyon szívesen hallgatják ezeket a történeteket, de a bennük található ismeretlen szavak és kifejezések megértése sok esetben problémát okoz nekik. A népmesék, illetve az abban szereplő régies-népies kifejezések, népi szólások, közmondások megismerése nemcsak a gyerekek szókincsének fejlődéséhez járul hozzá, hanem a magyar hagyományok, gondolkodásvilág megismeréséhez is, amely a későbbi tanulmányaikban is jelentős szerepet fog játszani. Vizsgálatot végeztem annak kiderítésére, hogy mennyire sikeresen fejleszthető a nagycsoportos óvodás gyermekek szókincsé. Ehhez a vizsgálathoz a népmeséket hívtam segítségül a fentebb már említett komplex fejlesztési, fejlődési

lehetőségek miatt. A fejlesztés végén összevetettem azt, hogy azok a gyermekek, akik a fejlesztés előtt a DIFER-tesztnek a relációszókinsz-teszt részén jobban teljesítettek, a fejlesztést követő szókinszteszten is eredményesebbek lettek-e. A szókinszfejlesztés komplex feladatsorra épülő mesefoglalkozások keretén belül történt. A foglalkozások célja az volt, hogy a játékos szótanulás után a gyermekek hasznosítani tudják a foglalkozásokon tanult, népmesékre jellemző szavakat, kifejezéseket. A fejlesztés eredményeként azt vártam, hogy a gyermekek szókinsze tartósan gyarapodni fog.

A fejlesztő időszak előtt minden gyermekkel elkészítettem egy viszonyítási alapként szolgáló felmérő tesztet. Ehhez a DIFER-tesztet választottam, amelynek a relációszókinsz-vizsgáló részét használják a szókinsz vizsgálatára. A teszt elvégzése után kiválasztottam a fejlesztőfoglalkozásokon részt vevő csoport tagjait, illetve tíz magyar népmesét. A mesék kiválasztásában lényeges szempont volt, hogy a szövegük érthető legyen a nagycsoportos korosztály számára, a terjedelmüknek pedig – a foglalkozás időkerete miatt – viszonylag rövidnek kellett lenniük.

A megvalósult fejlesztések eredményességének mérésére a szókinszfejlesztő időszak végén minden gyermekkel felvettem egy szókinsztesztet. A tesztben szereplő feladatokhoz azokból a szavakból, kifejezésekből válogattam, amelyekről a foglalkozások alkalmával kiderült, hogy ismeretlenek a gyermekek számára, vagy a megértésük nehézséget okozott.

A szókinszteszt kiértékelése után a kapott eredményről elmondható, hogy a gyermekek több, addig számukra ismeretlen szót megtanultak a foglalkozások során. Arra is fény derült, hogy azok a gyermekek teljesítettek jobban a fejlesztés végén elvégzett szókinszteszten, akik a szókinszfejlesztés előtt felvett DIFER-tesztnek a relációszókinsz-teszt részében is eredményesebbek voltak.

Szókészlet, szókinsz

Tanulmányom elején szükségesnek érzem, hogy a szókészlet és a szókinsz fogalmát elkülönítsem, mert használatuk nem következetes sem a szakirodalomban, sem a hétköznapi beszédben (Juhász–Radics 2019c). A szókészlet egy adott nyelv, nyelvréteg közösségi jellegű, társadalmi érvényű szavainak és szóértékű kifejezéseinek összessége, a szókinsz pedig az egyén, az egyes ember által ismert és használt szavaknak és kifejezéseknek az együttese. Egy személynek (felnöttnak vagy gyermeknek) szókinsze van, egy nyelvnek, a közéletnek, egy-egy tudománynak, szakmának, nyelvjárásnak pedig szókészlete. Az egyén a saját szókinszét a társadalmi szempontból lényeges szavakból alakítja ki, ezért a saját szókinsz lényegesen kisebb, mint a közösségi jellegű szókészlet. Az egyéni szókinsz két részből tevődik össze: aktív szókinszből, ami a beszélő által használt szavak összessége, valamint passzív szókinszből, amely az általa megértett, de csak ritkán használt szavak együttese. Az egyéni szókinsz aktív és passzív része is folyamatosan változik, és nagymértékben

függ az illető korától, foglalkozásától, érdeklődési körétől, képzettségétől, környezetétől (Bokor 2007).

A szókincs a szövegértési és tanulási képességek meghatározó összetevője, amely a beszédészlelés és beszédmegértés működése révén alakul ki. A gyermekkorban végzett szókinccstesztetek elsődleges célja az adott teszt átlagértékéhez való viszonyítás, amelynek segítségével ki tudjuk szűrni az életkori szinten nem megfelelően teljesítő gyermekeket. Rendszerint a beszédmegértési nehézségek vetik fel azt a kérdést, hogy egy adott életkorban megfelelő számú szót ismer-e a gyermek, és a szókincs nem megfelelő bővülése, a gyér szókincs minden életkorban jelzés arra, hogy a gyermek fejlesztésre szorul (Gósy 2000).

A szövegértő olvasáshoz nélkülözhetetlen, hogy az olvasó ismerje a szövegben levő szavakat, szókapcsolatokat, tekintve, hogy ezeknek a szövegben előforduló aránya meghatározza a szövegértés szintjét (Juhász–Radics 2019b). A megfelelő szókincs ismerete nélkül a gyermekek nem tudnak (eredményesen) boldogulni az iskolában a tankönyvek textusával.

A szókincs fejlődése, fejlesztése nagyon fontos, mert a szókincs nagysága és minősége kiemelkedően hozzájárul a sikeres tanuláshoz, az életben való boldoguláshoz (Juhász–Radics 2019b). Életünkben a legtöbb szót kommunikációs folyamatok során tanuljuk meg úgy, hogy a környezetünkkel kommunikálunk, és a környezetünk kommunikál velünk.

Szókincsvizsgálatok, szókincsvizsgáló eljárások

A szókincsvizsgálatok célja az egyéni mentális lexikon valamely jellemzőjének vizsgálata. Ezekkel a kutatásokkal betekintést nyerhetünk a mentális szótárak szerveződésébe, működésébe, képet nyerhetünk a felépítésükről, ami segít megismerni a szóelsajátítási, tárolási, előhívási folyamatokat (Juhász–Radics 2019b).

A gyermekek szókincsének felmérése segítséget nyújt a tudatos és tervezhető fejlesztőmunkához; nagyságának mérésére számos teszt, vizsgáló-eljárás használható. Az eljárások lehetnek vizuális alapú, képi felismeréshez kapcsolódó, hívóképre vagy verbális hívószóra adott válaszok. A feladatok megoldásait kérhetjük írásban vagy szóban, de esetenként lehet nonverbális válaszokat is kérni. A feladatmegoldás történhet időnyomásra vagy anélkül, lehet kontextusba ágyazott, illetve kontextusfüggetlen. A szókincsvizsgálatok irányulhatnak az aktív vagy a passzív szókincsre és az éppen aktivált szavak csoportjára. Minden szókinccsfelmérésnél el kell dönten, hogy mit tekintünk szóknak (Juhász–Radics 2019a).

A ma használatos szókinccsteszteteknek nem az a célja, hogy egy adott életkorban használt lexikai egység mennyiségét megbecsüljék, hanem az adott teszt sztenderd értékéhez való viszonyítás, az, hogy a nem megfelelően teljesítő gyermekeket időben kiszűrjék (Gósy–Kovács 2001). Az ezekben a tesztekben található feladattípusokat a fejlesztésekben is gyakorta használják.

A mese, népmese

A gyermek élete első éveinek tanulási folyamatában a mesének kiemelkedő a szerepe. Hatása van a gyermek beszédfejlődésére, érzelmi gazdagodására, képzelőerejének alakulására, szociális kapcsolatainak fejlődésére. A népmese ősi forrása az adott nemzet kultúrájába való belenevelődésnek, ezen keresztül az anyanyelvi nevelésnek. A gyermek a mesékből olyan szavakat, kifejezéseket tanul meg, amelyeket beleszöhet a mindennapi beszédébe, a szövegekből megismerheti egy gondolat, fogalom többféle nyelvi kifejezését. A mese mintát szolgáltat az árnyalt stílusra, a párbeszédre, a tömör mondatok alkotására; hatása maradandó a szókincs gyarapításában, a kifejezőkészség fejlődésében, a nyelvi illetan alakulásában (Tancz 2009), tehát az óvodáskorú gyermekek a beszéd és kommunikáció legváltozatosabb kelléktárát sajátítják el a népmesékből, amelyek gondolatvilágukba is tökéletesen beleillenek.

A mesék kiválasztásának szempontjai

A mese kiválasztásának az egyik meghatározó szempontja, hogy igazodjon a gyermekcsoportok életkorához, összetételéhez. Lényeges szerepe van az élményaktivitásnak, annak, hogy a gyermekek szívesen hallgassák a választott mesét. Az, hogy egy adott életkorban lévő gyermeknek melyik a legmegfelelőbb mese, attól is függ, hogy éppen milyen problémák foglalkoztatják, hogy hol tart a fejlődésben (Tancz 2009).

Arra is tekintettel kell lennünk, hogy a mese szövegében előforduló nyelvi-stilisztikai eszközök ne haladják meg jelentősen a gyermek szövegértésének és gondolkodásának a fejlettségét.

Lényeges kiválasztási szempont a mese terjedelme, hiszen ha túl hosszú, akkor a gyermekek elfáradnak, érdeklődésük, figyelmük lankad. Az, hogy hányszor kerülhet sor ugyanarra a mesére, nincs pontosan meghatározva, de a gyermekek a kedvenc meséiket szívesen hallgatják meg akár naponta többször is, képesek azt egészen a teljes elsajátításig ismételtetni a felolvasóval. Ennek következtében a szavak, az elbeszélő mondat- és szövegsémák beépülnek a tudatukba, beszédükbe, így fejlesztve az anyanyelvet és a gondolkodást. A fejlesztő hatás figyelembevételével az is lényeges, hogy a mesék különböző típusúak, jellegűek, más-más tartalmi sémájúak legyenek (Nagy 2009).

A csoport bemutatása

A fejlesztés megkezdése előtt három, nagycsoportos óvoda kisfiút és két kislányt választottam ki a mesefoglalkozásokhoz. Ezek a gyermekek képességeiket és szociális háttérüket tekintve különbözőek.

1. gyermek:

Halmozottan hátrányos helyzetű kisfiú. Idősebb testvérével együtt nevelőszülőknél nevelkedik. Szociális körülményei jók. Fizikailag életkorának

megfelelő fejlettségű. Magatartása változó, gyakran figyelmetlen, nehezen érti meg, hogy mi a feladat, emiatt kevésbé tud koncentrálni. Figyelme könnyen terelődik. A számára érdektelen feladatok megoldásához biztatást, rábeszélést igényel. Választékosan fejezi ki magát, szeret beszélni, történeteket mesélni. Elmondása alapján szoktak neki mesélni otthon.

2. gyermek:

Hátrányos helyzetű kislány, életkorának megfelelő fejlettségű. Négygyermekes család legkisebb gyermeke, szociális körülményei jók. Nagyon játékos, főként a mozgásos játékokat kedveli. Kicsit szétszórt, figyelmetlensége, kapkodása miatt gyakran téveszt a feladatok végrehajtásakor, és gyakran igényel megerősítést. Szeret beszélni, történeteket mesélni magáról.

3. gyermek:

Hátrányos helyzetű kislány, kétgyermekes család idősebb gyermeke, életkorának megfelelően fejlett. Szülei nagy odafigyeléssel nevelik. Nagyon fegyelmezett, szorgalmas és kitartó, képes sokáig figyelni, koncentrálni. Szívesen, örömmel végzi a feladatokat. Társas feladathelyzetekben alkalmazkodó, segítőkész. Néha érzelmileg labilisabb, ilyenkor az érzelmi állapota befolyásolja teljesítményét. Szókincse gazdag, választékosan beszél. Elmondása alapján sok könyvük van otthon, amikből mesélnek neki, sok mesét és történetet ismer.

4. gyermek:

Hátrányos helyzetű kisfiú, életkoránál alacsonyabb, vékonyabb testalkatú. A család jó szociális körülmények között él. Két testvére van, ő a legfiatalabb. A szülők sokat dolgoznak, ezért a kisfiú gyakran tartózkodik a nagyszülőknél. Kicsit lassú, ismeretei hiányosak. A feladatokat többszöri magyarázat után érti meg, de türelmes, fegyelmezett és figyel. A feladattartásban kitartó, a koncentrációja megfelelő. Szívesen vesz részt az óvodai tevékenységekben.

5. gyermek:

Kétgyermekes család kisebbik gyermeke, életkorának megfelelő fejlettségű fiú. Jó szociális körülmények között él. Nagyon játékos, a számára kevésbé érdekes feladatoknál a figyelme könnyen elterelődik, koncentrációja szétesik, ezért ilyenkor a feladatmegoldása is pontatlan. Szeret mesélni, társaival beszélgetni, otthon is sokat beszélgetnek vele.

Előzetes eredmények

A fejlesztési időszakot megelőzően a kiválasztott csoport minden tagjával felvettem a teljes DIFER-tesztet, ami hét alapképességet mér. A hét elemi alapképességen belül a szókincs vizsgálatára a relációszókincs-teszt szolgál. A relációszókincs fejlettsége és az aktuális szókincs fejlettsége között összefüggés van, ezért ennek megfelelő fejlettsége nélkül a gyermekek hátránnyal indulnak az iskolában.

A relációszókincs-teszten – egy kivétellel – a gyermekek előkészítő vagy kezdő szinten teljesítettek. Ennek a teljesítménynek a hátterében több ok is állhat: az általánosan szegényes szókincs, hiányos ismeretek, koncentrációs problémák, a motiváció hiánya vagy esetlegesen a kifáradás. Ezek közül az okok közül, véleményem szerint, az alacsony teljesítmény legfőbb oka a gyermekek alacsony szókincse lehet.

A fejlesztőfoglalkozások célja, módja

A mesefoglalkozások tervezése során a célom az volt, hogy a játékos szótanítás után a gyermekek a későbbi mesehallgatások során tudják hasznosítani a megismert régies-népies kifejezéseket, népi szólásokat, közmondásokat, hogy szókincsük tartósan gyarapodjon. Direkt szótanítást terveztem. Kiválasztottam tíz, a nagycsoportos óvodás korosztály számára megfelelő magyar népmesét. Ebből a tíz meséből meghatároztam azokat a szavakat és kifejezéseket, amelyeket érdemesnek gondoltam a foglalkozásokon megtanítani, amelyeket fontosnak tartottam a mese megértése szempontjából. Azokat a szavakat választottam ki, amelyekről úgy véltem, hogy ismeretlenek a gyermekek számára, vagy csak kevés szinonimát ismernek velük kapcsolatosan. Az is fontos szempont volt a kiválasztásban, hogy a gyermekek a későbbiekben mennyire tudják majd használni azokat a különböző meseszövegek megértésében.

A fejlesztőfoglalkozások felépítése

A mesefoglalkozások egy előre megtervezett minta alapján épültek fel, a feladatok meghatározott sorrendben követték egymást. Az éppen aktuális meséből kiválasztottam az elsajátítandó szavakat, kifejezéseket, és foglalkozásonként ennek megfelelően alakítottam át a feladatokat. A foglalkozások gyakoriságát heti két alkalomra, esetenként 25-30 percesre terveztem. Minden mesét két foglalkozás során dolgoztunk fel, két különböző bemutatási módszerrel, különböző játékos feladatokkal. A két alkalomra az ismétlés fontossága miatt volt szükség, hogy a tanított és tanult szavak jobban rögzüljenek a gyermekekben. Az első módszer a mesefelolvasás volt, a másik pedig a kiválasztott mese papírszínházis bemutatása.

A mesefoglalkozások feladatai:

- A gyermekek fogadása, bizalomteljes légkör kialakítása.
- Motivációs játék az érdeklődés felkeltésére (beiktatva a kijelölt szavakat, kifejezéseket).
- A kiválasztott szavak, kifejezések, szólások jelentésének megbeszélése.
- Az ismeretlen szavak szótagolása.
- A mese bemutatása (felolvasással vagy papírszínházis bemutatással).

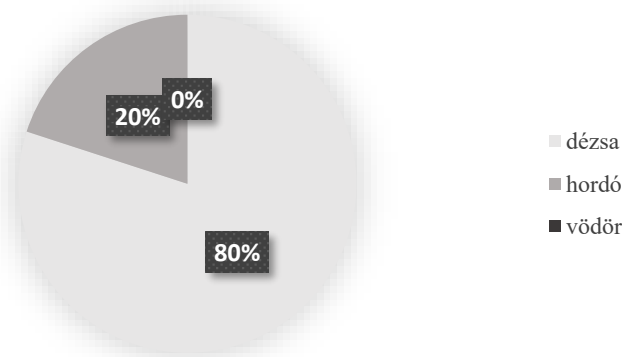
- Felidéző beszélgetés Nagy József (2009): Fejlesztés mesékkel című könyve alapján.
- Feleletválasztós kérdések a szavak, kifejezések, szólások, közmondások jelentésének ellenőrzésére.
- Ismeretlen szavak gyakorlása képi segítséggel.
- Igaz/hamis állítások.
- Szinonimák keresése képi segítséggel.
- Befejezés, a tevékenység lezárása, visszavezetés a játékba.
- Értékelés.

A fejlesztést követő szókinccsteszt elkészítése, értékelése

Az utolsó mese feldolgozása után minden gyermekkel elvégeztettem egy szókinccstesztet. A szókinccstesztben azok a szavak, kifejezések szerepeltek, azokat a népmesékre jellemző szavakat, kifejezéseket szerettem volna visszamérni, amelyeket a foglalkozások során tanultunk, és amelyekről kiderült, hogy ismeretlenek voltak, illetve problémát okoztak a gyermekek számára. Azt szerettem volna megtudni, hogy értik-e a tesztben szereplő szavakat, kifejezéseket, hogy tisztában vannak-e a jelentésükkel. A feladatokat úgy alakítottam ki, hogy az óvodások számára lehetőleg változatosak és egyértelműek legyenek. Típusukat tekintve olyan feladatokat választottam, amelyekkel a gyermekek már találkoztak a foglalkozások során, így a feladattípusok megértése nem okozott nehézséget számukra. A szókinccstesztet minden gyermekkel sikerült elkészítenem.

A tesztben az első szó, amelyet képről kellett felismerni, a *dézsza* volt. Az öt gyermek közül 4 fő (80%) helyesen válaszolt, az 5. gyermek a *hordót* jelölte meg válaszként, a *vödör* képét senki sem választotta (1. ábra).

Melyik képen van a dézsza?

1. ábra: A dézsza szó képhez kapcsolása

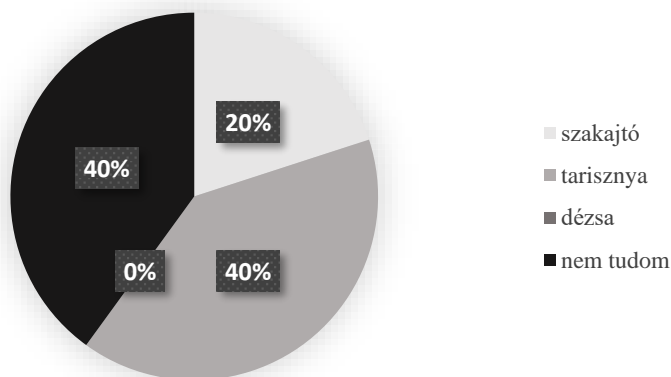
A következő feladatban a *kútágast* kellett felismerni képről. Erre a kérdésre négy gyermek válaszolt helyesen, a 4. gyermek a *szökőkút* képét választotta.

A *lajtorját* a 3. és a 4. gyermek ismerte fel, a 2. gyermek egy másik képet választott ki, az 1. és az 5. gyermek pedig a nem tudom választ adta.

A negyedik tesztkérdésben a *bocskor* felismerése volt a feladat. Erre a kérdésre minden gyermek helyesen válaszolt, a *csizma* és a *papucs* képét egyikőjük sem választotta.

A gyermekek közül a *szakajtó* képét egy gyermek, a 2. ismerte fel. Az 1. és 4. gyermek a *tarisznya* képét választotta, a 3. és 5. gyermek a *nem tudom* választ adta (2. ábra).

Melyik képen van a szakajtó?

2. ábra: Szófelismerés képről – *szakajtó*

A következő kérdés a *sajtár* volt, erre a kérdésre minden gyermek helytelen választ adott. Négyen a *szakajtó* képére mutattak, az 5. gyermek a *nem tudom* választ adta.

A *rokolya* szót mindenki helyesen ismerte fel, senki sem választotta a *nadrág* és a *bocskor* képét.

A következő feladatban szereplő *cifraszűr* képét a 3. és 4. gyermek választotta ki helyesen, az 1., 2. és 5. gyermek a *kabát* képére mutatott. A kép itt is, mint az összes többi esetben, megegyezett a foglalkozáson használt képpel.

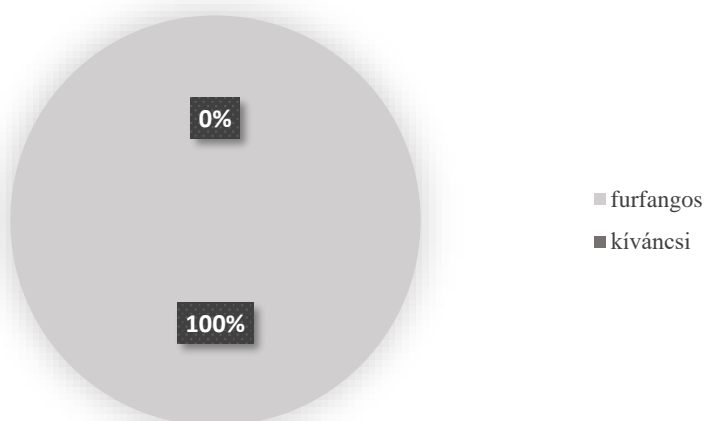
A *vályú* képét minden gyermek helyesen választotta ki, csakúgy, mint a *tarisznyát* és az *ostort* ábrázoló képet. Azt gondolom, hogy ezeknek a szavaknak a jelentését ismerik, sikerült megfelelően elsajátítaniuk. Ez nem mondható el a *grádics* képéről (amely a feldolgozott mesében a *lépcső* szó szinonimájaként szerepel), erre a kérdésre egyetlen gyermek sem tudott jó választ adni.

A következő feladatban a *korsó* képét kellett felismerni. Az 1., 3. és 4. gyermek helyesen válaszolt, a 2. gyermek a *hordó*, az 5. gyermek pedig a *borsó* képét választotta – talán beszédészlelési problémából adódóan.

A további feladatok során különböző kifejezések jelentését kellett kiválasztani két, általam felolvasott lehetőségből. Az *agyafűrt* kifejezés *Az ördög és a szegény ember* című mesében szerepel. Amint azt a 3. ábra is mutatja, minden gyermek helyesen válaszolt a kérdésre (minden gyermek ismerte a szó jelentését.) Ezzel a szóval több mesében is találkoztak már.

Milyen ember az, aki agyafűrt?

3. ábra: A „Milyen ember az, aki agyafűrt?” kérdésre adott válaszok

Az *ágrólszakadt* kifejezés már problémát okozott, a kérdésre az 1., 3. és a 4. gyermek válaszolt jól, a 2. és 5. a *hiszékeny* lehetőséget választotta.

A következő kifejezés a *kelekótya*, amelynél négy gyermek jelölte meg a helyes *bolondos* választ, az 1. gyermek a *korán kelőt* választotta. A *rikkantott* szó magyarázatával kapcsolatban mindenki jó választ adott, ahogyan a *kopogott a szeme* és a *felkopott az álla* kifejezések esetében is. A *lődörög* szóra csak két gyermek tudta a helyes *járkál* választ. Az 1., a 2. és az 5. gyermek a *dörög az ég* lehetőséget választotta.

A 4. ábrán látható, hogy a *Jó tett helyébe jót várj!* mondás jelentését négy gyermek (80%) ismerte fel helyesen, az 5. gyermek a *nem tudom* választ adta. Ez a közmondás sok mesében szerepel, többször találkozhattak vele a gyermekek.

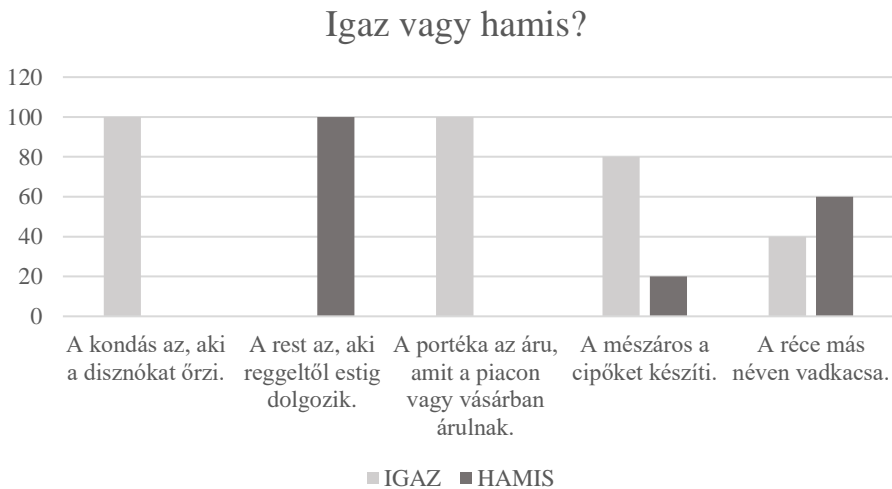
Mit jelent a mondás? Jó tett helyébe jót várj!

4. ábra: A „Jó tett helyébe jót várj!” mondás értelmezésére adott válaszok

A *töviről hegyre* kifejezésnél a helyes megoldás az *elejétől a végéig* jelentés volt. Erre a 3. és a 4. gyermek válaszolt helyesen, az 1., 2. és 5. gyermek a *hegy tetejére* kifejezést jelölte meg.

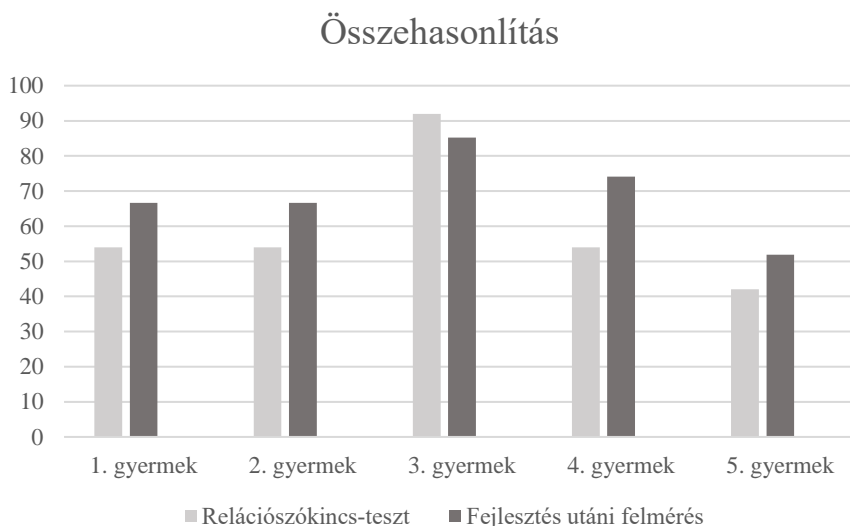
A következő állításokra igaz vagy hamis választ kellett adni. Az állításokban a mesefoglalkozások során megismert szavak: a *kondás*, a *rest*, a *portéka*, a *mészáros* és a *réce* szerepeltek. Az 5. ábra mutatja, hogy a gyermekek milyen arányban válaszoltak igazzal vagy hamissal az állításokra.

5. ábra: Igaz vagy hamis kérdésre adott válaszok a *kondás*, a *rest*, a *portéka*, a *mészáros* és a *réce* szómagyarázatokra

A *kondás* szóval kapcsolatosan minden gyermek helyesen válaszolt, de a *rest* szó esetében egyetlen jó válasz sem érkezett. A *portéka* szóval kapcsolatos állításra minden gyermek helyes választ adott, a *mészáros* szónál egyetlen gyermek válaszolt helytelenül. A *réce* esetében három gyermek (60%) jelölt helyesen, két gyermek (40%) adott rossz választ.

Összességében elmondható, hogy a szókincstesztben a gyermekek a várt eredményeknek megfelelően teljesítettek. Azok a gyermekek, akik a fejlesztés előtt felvett DIFER-tesztnek a relációszókinsz-teszt részén jobb eredményt értek el, a szókinszfejlesztő időszak utáni teszten is jobban szerepeltek (6. ábra).

6. ábra: A relációszókinsz-teszt és a szókinszfejlesztés utáni teszteredmények összehasonlítása

Négy gyermekkel, az 1., 2., 4. és 5. gyermekkel kapcsolatosan elmondható, hogy a foglalkozások során a figyelmük könnyen elterelődött, nehezebben koncentráltak, ezért a feladatokra, kérdésekre pontatlanabban válaszoltak. Így feltételezhető, hogy a szavak tartós megjegyzése kisebb sikerrel történt.

A 3. gyermek aktivitása a foglalkozások során kiemelkedőnek bizonyult, szorgalmas, kitartó és együttműködő volt a feladatok megoldása során, gyakran társait is segítette a válaszadásban. Tekintve, hogy a szókincstesztben többségben voltak a helyes válaszok, úgy gondolom, mindenképpen eredményes volt a szókinszfejlesztő időszak.

Összegzés

A bemutatott fejlesztési időszak viszonylag rövid volt, és a csoport létszáma is alacsony volt ahhoz, hogy általános érvényű következtetéseket lehessen levonni; egy nagyobb létszámú csoporttal végzett kutatás eredménye feltételezhetően szignifikánsabbá tette volna a fejlesztés érvényességét. Sajnos a kialakult járványhelyzet miatt többször el kellett halasztani a foglalkozásokat, ezért nem is tudtunk a tervezettnek megfelelő ütemben haladni. Az eredmények alapján viszont elmondható, hogy összességében a gyermekek a várt eredménynek megfelelően teljesítettek. Azok a gyermekek, akik a fejlesztés előtt felvett DIFER-tesztnek a relációszőkincs-teszt részén jobb eredményt értek el, a fejlesztő időszak után felvett szókinccsfelmérő teszten is jobban szerepeltek. Ezek alapján összefüggést látok a gyerekek hozott tudása és a fejlesztés eredményessége között. Azok, akik kevesebb háttértudással, szókinccsel rendelkeznek, ugyanolyan típusú fejlesztésnél kevesebb új ismeretet, szókinccset tudnak beépíteni a tudásukba azokhoz képest, akik a fejlesztés előtt nagyobb tudással, szókinccsel rendelkeztek. Munkámból tehát arra a következtetésre jutottam, hogy a fejlesztés sikerességét és ütemét nagymértékben meghatározza a fejlesztést megelőzően a gyerekek mentális lexikonjában tárolt szókincs (morfémák) mennyisége és minősége, valamint a köztük lévő kapcsolataik minősége, mennyisége, valamint erőssége.

A fejlesztési időszak számmal nem mérhető eredményei is megerősítik a tudatosan tervezett fejlesztőfoglalkozások szükségességének és eredményességének tényét. A gyermekek szívesen vettek részt a foglalkozásokon, az idő múlásával egyre aktívabbak lettek, nőtt bennük a mesék hallgatása iránti igény. Egy jól kiválasztott mesének és az arra épülő feldolgozásnak minden szempontból pozitív és fejlődést segítő hatása van. Meglátásom szerint a bemutatott foglalkozások sora hatékony lehet teljes óvodai csoportok és egy hosszabb fejlesztési időszak esetében is.

Irodalom

- Bokor J. 2007. Szókészlettan. In: Adamikné Jászó Anna (szerk.) *A magyar nyelv könyve*. Budapest: Trezor Kiadó. 164–196.
- Gósy M. 2000. *A hallástól a tanuláshozig*. Budapest: Nikol Kkt.
- Gósy M. és Kovács M. 2001. A mentális lexikon a szóasszociációk tükrében. *Magyar Nyelvőr* 3: 330–354. <http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1253/125306.htm>. (Letöltés ideje: 2020. 05. 11.)
- Juhász V. és Radics M. 2019a. A szókincs szerepe az olvasáselsajátításban és a szövegértés-fejlődésben, szókincskutatások, szókincsvizsgáló eljárások. In: Barátné dr. Hajdu Á. és Béres J. *Szövegértés-fejlesztés a könyvtárban. Módszertani kötetek 3.* Budapest: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár.

- 93–134. <http://www.azenkonyvtaram.hu/documents/11543/49997/Szovegertés+fejlesztés+a+könyvtárban>. (Letöltés ideje: 2021. 01. 03.)
- Juhász V. és Radics M. 2019b. Hazánkban használt szókincsmérő eljárások I. *Anyanyelv-pedagógia* 1. <http://anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=771>. (Letöltés ideje: 2020. 10.12.)
- Juhász V. és Radics M. 2019c. Hazánkban használt szókincsmérő eljárások II. *Anyanyelv-pedagógia* 2. http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/img/keptar/2019_2/Any_p_XII_2019_2_3.pdf. (Letöltés ideje: 2020. 10.12.).
- Nagy J. 2009. *Fejlesztés meséssel*. Szeged: Mozaik Kiadó.
- Tancz T. 2009. Népmesék az óvodai anyanyelvi-kommunikációs nevelésben. *Anyanyelv-pedagógia* 2. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=161>. (Letöltés ideje: 2020. 11. 20.)